

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱۳۸۶ / ۱۶ / ۲۵

۹۹۵

دانشگاه علوم اسلامی رضوی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته حقوق بین الملل

جایگاه پناهندگان در اسلام و حقوق بین الملل

احمد فدوی بنده قرایی

استاد راهنما:

دکتر عباس کدخدایی

استاد مشاور:

دکتر سیدعلی هنجنی

۱۳۸۶ / ۱۶ / ۲۵

تابستان ۱۳۸۶

۹۰۹۴۰

کتابخانه اساتید ارشد اسلامی
موسسه تخصصی

اعضاء	نام دانشگاه	مر تبه علمی	نام و نام خانوادگی	اعضاء هیئت داوران
			عمایس کد خوائی	استاد راهنما
			سید علی حنجنی	استاد مشاور
	خرپوشی مشهد		محمدرضا خواجه	عضو دفاع (استاد مدعو)
			سید سیه ضیائی	عضو دفاع و نماینده تحصیلات تکمیلی گروه

فرم چکیده پایان نامه تحصیلی دوره تحصیلات تکمیلی

نام خانوادگی دانشجو: فدوی بنده قرائی	نام: احمد
استاد راهنما: دکتر عباس کدخدایی	استاد مشاور: دکتر سیدعلی هنجنی
رشته: حقوق بین الملل	تاریخ دفاع: ۱۳۸۶/۰۵/۰۴
عنوان پایان نامه: جایگاه پناهندگان در اسلام و حقوق بین الملل	
کلید واژه ها: پناهنده، مستامن، امان، وضعیت حقوقی، قواعد حمایتی	
تعداد صفحات: ۲۲۹	
چکیده:	
<p>بررسی تطبیقی مسائل حقوقی، در یافتن راه های جدید و بهره گیری از دیدگاه و تجربیات متقابل نظام های مختلف حقوقی، ارزش انکارناپذیر دارد. با وجود این بعلت ورود اندیشه های حقوقی غیراسلامی در حوزه حقوقی کشورهای اسلامی، ضرورت بررسی تطبیقی مسائل فقهی با سایر نظام های مطرح بویژه در قلمرو مسائل اجتماعی به خوبی احساس می شود.</p> <p>از جمله مسائلی که فقه کهن اسلامی و شیعی نسبت به آن سخن رانده و حقوق بین الملل نیز از کنار آن نگذشته است، حقوق بیگانگان در کشور پذیرنده است و از جمله بیگانگانی که ممکن است مورد ظلم و ستم قرار گرفته و از حقوق انسانی محروم بمانند، پناهندگان هستند. چرا که این خیل عظیم انسانی از حمایت سیاسی دولت متبوع خود بی بهره و در دولت پذیرنده نیز بیگانه اند.</p> <p>در این پژوهش ضمن اذعان به مشکل تطبیق بین نظام های حقوقی، حقوق بین الملل و اسلام به دلیل فضای حاکم بر هر یک، به بررسی جایگاه حقوق پناهندگان و به عبارتی مستأمنین در حقوق بین الملل و اسلام می پردازیم.</p>	

تقدیم به پناه بی‌پناهان

آن زاده نور و عشق و ایمان

تقدیم به:

پدرم، قوت قلبم

مادرم، غم‌خوار و دعاگویم

همسرم، رفیق و همراه همیشگی‌ام

تشکر و قدردانی:

سپاس بی‌پایان دارم از خداوند بی‌همتای مهربان به خاطر تمامی نعمت‌هایی که به من ارزانی داشت به ویژه نعمت توفیق تحصیل علوم دینی، درود و صلوات خاصه خداوند نثار ارواح مطهر ائمه طاهرین علیهم‌السلام و سلام بی‌حد و حصر این کمترین بر مولایم یوسف فاطمه (عج) که به برکت وجودش الطاف الهی شامل همه موجودات عالم هستی می‌گردد. تقدیر و سپاس فراوان بر طلایه‌داران علم و معرفت، عالمان مکتب تشیع به ویژه بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران و بر بسترسازان فرهنگ نشر علوم مکتب اهل بیت علیهم‌السلام.

تشکر و قدردانی می‌کنم از پدر دلسوز و پشتوانه همیشگی‌ام و از مادر مهربان و عزیزم که زحمات زیادی متحمل شد و از همسر فداکارم و از برادران عزیزم که مشوق همیشگی من در جهت کسب علم و معرفت بودند.

تقدیر و تشکر می‌نمایم از استاد راهنمای ارجمندم جناب آقای دکتر عباس کذخدایی و استاد مشاور عزیزم جناب آقای دکتر سیدعلی هنجنی و دکتر غلامرضا خواجی که داوری این رساله را برعهده گرفتند و از همه کسانی که در تدوین این پایان‌نامه مرا یاری کردند خصوصاً جناب آقای موسوی خراسانی مدیریت محترم گروه حقوق دانشگاه علوم اسلامی رضوی.

فهرست اجمالی مطالب

- ۱.....مقدمه
- ۷..... ضرورت و هدف پژوهش
- ۸..... سوالات پژوهش
- ۸..... مفاهیم کلیدی
- ۹..... ساختار پژوهش
- ۱..... بخش اول: کلیات
- ۲..... فصل اول: تاریخچه پناهندگی
- ۳..... مبحث اول: سنت پناهندگی و حمایت از پناهنده در حقوق بین‌الملل
- ۴..... گفتار اول: پناهندگی و حمایت از پناهنده در دوران قبل از «جامعه ملل»
- ۹..... گفتار دوم: نهادهای حمایتی پناهندگان در دوران جامعه ملل
- ۱۵..... گفتار سوم: نهادهای حمایتی پناهندگان در دوران سازمان ملل متحد

- مبحث دوم: سنت پناهندگی و حمایت از پناهنده در اسلام..... ۲۱
- گفتار اول: سنت پناهندگی در جزیره العرب..... ۲۱
- گفتار دوم: سنت پناهندگی در دوران پیامبر ﷺ..... ۲۳
- گفتار سوم: سیره مسلمین بعد از رحلت پیامبر ﷺ..... ۲۵
- فصل دوم: تعریف و تبیین مفهوم پناهنده..... ۲۷
- مبحث اول: مفهوم پناهنده در حقوق بین الملل..... ۲۸
- گفتار اول: مفهوم پناهنده و عناصر اساسی آن در کنوانسیون ۱۹۵۱ ژنو..... ۳۰
- گفتار دوم: مفهوم و تعریف پناهنده در سایر اسناد بین المللی..... ۳۷
- گفتار سوم: محدودیت های مصادیق پناهندگی..... ۴۰
- گفتار چهارم: تفاوت مفهوم پناهنده با آواره و پناهجو..... ۴۳
- مبحث دوم: مفهوم پناهندگی در اسلام..... ۴۴
- گفتار اول: تعریف و تبیین..... ۴۵
- گفتار دوم: عناصر اساسی پیدایش پناهندگی در اسلام..... ۵۰
- بخش دوم: جایگاه پناهندگان در حقوق بین الملل..... ۵۵
- فصل اول: وضعیت حقوقی پناهندگان در مجموعه مقررات بین المللی..... ۵۶
- مبحث اول: وضعیت حقوقی پناهندگان در اسناد جهانی..... ۵۸
- گفتار اول: کنوانسیون ۱۹۵۱ ژنو در مورد وضعیت پناهندگان و پروتکل ۱۹۶۷..... ۵۸
- گفتار دوم: «اساسنامه اداره کمیسریای عالی ملل متحد در امور پناهندگان»..... ۶۰
- گفتار سوم: «اعلامیه پناهندگی سرزمینی ۱۹۶۷»..... ۶۱
- گفتار چهارم: قطعنامه های مجمع عمومی سازمان ملل متحد..... ۶۲
- گفتار پنجم: مصوبات کمیته اجرایی کمیسریای عالی ملل متحد برای پناهندگان..... ۶۳
- گفتار ششم: سایر اسناد جهانی مرتبط با پناهندگان..... ۶۴
- مبحث دوم: وضعیت حقوقی پناهندگان در اسناد منطقه ای..... ۶۵

- گفتار اول: آفریقا..... ۶۵
- گفتار دوم: اتحادیه اروپا..... ۶۷
- گفتار سوم: آمریکای لاتین..... ۷۵
- فصل دوم: حقوق و قواعد حمایتی پناهندگان..... ۷۷
- مبحث اول: مقررات بین‌المللی خاص پناهندگان..... ۷۸
- گفتار اول: قواعد حمایتی پناهندگان در کنوانسیون ۱۹۵۱..... ۷۸
- گفتار دوم: حمایت‌های امدادی (UNHCR)..... ۹۳
- گفتار سوم: نارسائی‌های کنوانسیون ۱۹۵۱ در حمایت از پناهندگان و راهکارهای اجرای مؤثر آن..... ۱۰۳
- مبحث دوم: سایر اسناد حقوق بشری..... ۱۰۸
- گفتار اول: اعلامیه جهانی حقوق بشر..... ۱۰۸
- گفتار دوم: میثاقین..... ۱۰۹
- گفتار سوم: اعلامیه حقوق بشر اسلامی..... ۱۱۰
- بخش سوم: جایگاه پناهندگان در اسلام..... ۱۱۲
- فصل اول: بررسی ماهیت، شرایط و ادله مشروعیت پناهندگی..... ۱۱۴
- مبحث اول: ماهیت حقوقی پناهندگی..... ۱۱۵
- مبحث دوم: شرایط قرارداد پناهندگی..... ۱۱۸
- مبحث سوم: ادله مشروعیت پناهندگی..... ۱۲۰
- گفتار اول: قرآن..... ۱۲۰
- گفتار دوم: روایات..... ۱۲۱
- گفتار سوم: سیره پیامبر اکرم ﷺ..... ۱۲۴
- گفتار چهارم: اجماع و نظر فقهاء مسلمان..... ۱۲۶
- فصل دوم: بررسی عناصر تشکیل‌دهنده و انواع قرارداد پناهندگی..... ۱۳۰

۱۳۱	مبحث اول: عناصر پناهندگی
۱۳۱	گفتار اول: عناصر اصلی
۱۳۹	گفتار دوم: عناصر فرعی
۱۴۲	مبحث دوم: انواع قرارداد پناهندگی و امان
۱۴۲	گفتار اول: به لحاظ موضوعی
۱۴۲	گفتار دوم: به لحاظ زمانی
۱۴۳	گفتار سوم: به لحاظ منشأ
۱۴۳	گفتار چهارم: به لحاظ حکم تکلیفی
۱۴۴	گفتار پنجم: به لحاظ عرف و عادت
۱۴۹	فصل سوم: وضعیت حقوقی پناهندگان
۱۵۰	مبحث اول: حقوق و قواعد حمایتی پناهندگان
۱۵۱	گفتار اول: حقوق عمومی
۱۶۵	گفتار دوم: حقوق اقتصادی و اجتماعی
۱۷۱	گفتار سوم: امنیت قضایی
۱۷۴	مبحث دوم: معافیت‌ها و تکالیف پناهندگان
۱۷۴	گفتار اول: معافیت‌ها
۱۷۵	گفتار دوم: تکالیف
۱۸۲	فصل چهارم: اثبات و خاتمه پناهندگی
۱۸۳	مبحث اول: اثبات پناهندگی
۱۸۵	مبحث دوم: خاتمه پناهندگی
۱۸۶	گفتار اول: خاتمه پناهندگی همراه با تکلیف پناهنده به خروج
۱۸۷	گفتار دوم: خاتمه پناهندگی بدون تکلیف پناهنده به خروج
۱۸۹	گفتار سوم: آثار خاتمه پناهندگی

فصل پنجم: دارالاسلام نوین و روابط بین الملل جهان اسلام.....	۱۹۱
مبحث اول: بررسی چگونگی تعدد کشورهای اسلامی.....	۱۹۳
مبحث دوم: اتحاد و همگرایی کشورهای اسلامی.....	۱۹۶
مبحث سوم: مرزبندی‌های نوین و مسأله عبور شهروندان دولتهای اسلامی.....	۲۰۲
نتیجه‌گیری.....	۲۱۲
منابع و مأخذ.....	۲۲۰

مقدمه

یکی از مسائل و مشکلاتی که جوامع بشری تقریباً از بدو تأسیس، تا زمان فعلی همواره با آن مواجه بوده است مسأله پناهندگی و حمایت بین‌المللی از افراد پناهنده است.

پناهندگی به عنوان یکی از ویژگی‌های حیات بین‌المللی عموماً با یک مکان و یک محل جغرافیایی ملازم است و از جمله دلایلش ناآرامی و بحران‌های منطقه‌ای و جهانی است که تاکنون میلیون‌ها نفر را وادار به ترک دیار خود کرده است و از سوی دیگر شکاف فزاینده سطح توسعه اقتصادی و اجتماعی در میان کشورها و نقض اصول استانداردهای رفتار دولت‌ها با اجتماع تحت نظر خود از جمله دلایل ایجاد معضل پناهندگی است. به بیان دیگر وضعیت افراد پناهنده به صورتی بوده است که از یک طرف به دلیل خطراتی که متوجه جسم، جان و آزادی آنها بوده، مجبور به ترک وطن

خود و پناه گرفتن در کشور دیگر شده و رسماً یا عملاً حمایت دولت متبوع خود را از دست داده و از طرف دیگر بدلیل نامشخص بودن وضعیت خود در کشور پذیرنده محروم از حمایت مناسب و مقتضی دولت یا نهاد بین‌المللی دیگر بودند. شرایط زندگی اسفناک و مصائب و مشکلات فراوانی که این افراد با آن مواجه بوده اند، باعث گردید تا از همان زمان تاسیس جامعه ملل و با تلاش برخی نهادهای بشردوستانه، موضوع حمایت بین‌المللی از افراد پناهنده و پناهجو در دستور کار جامعه بین‌المللی و نهادهای بین‌المللی مرتبط با این قضیه از جمله جامعه ملل قرار گیرد، به گونه‌ای که در طول دوران فعالیت آن اقداماتی را در این زمینه به عمل آورد.

با پایان یافتن جنگ جهانی دوم و تأسیس سازمان ملل متحد مسأله جمعیت‌های پناهنده همچنان یکی از مشکلات مهم آن دوران به شمار می‌رفت؛ به طوری که مجمع عمومی سازمان ملل در اولین نشست عمومی خود در سال ۱۹۴۶ رسیدگی به مسائل و مشکلات جمعیت‌های آواره را در دستور کار خود قرار داده و طی قطعنامه‌ای که به همین منظور به تصویب رسانده کمیسیون حقوق بشر را مأمور تهیه کنوانسیون در زمینه همین افراد نمود. نتیجه این اقدامات منجر به تهیه و تصویب «کنوانسیون ۱۹۵۱ ژنو در مورد وضعیت پناهندگان» و تأسیس نهاد «کمیساریای عالی ملل متحد در امور پناهندگان»^۱ UNHCR برای حمایت بین‌المللی از افراد مذکور گردید. تحولات پس از تدوین سند فوق در جهان، باعث پیدایش گروه‌های جدیدی از افراد آواره شد که علیرغم نیاز شدید به برخورداری از کمک‌ها و حمایت بین‌المللی به دلیل محدودیت‌هایی که در کنوانسیون ۱۹۵۱ و اساسنامه UNHCR وجود داشت

1 . United Nations High Commissioner for Refugees

نمی‌توانستند مشمول ترتیبات این اسناد قرار گیرند. این موضوع باعث گردید تا مجمع عمومی سازمان ملل متحد با صدور قطعنامه‌های مختلف دامنه اختیارات کمیساریای عالی را برای حمایت از این افراد و گروه‌های جدید گسترش دهد و با تهیه پروتکلی در سال ۱۹۶۷ برخی محدودیت‌های کنوانسیون ۱۹۵۱ را رفع نماید. علاوه بر این در برخی مناطق جهان مانند آفریقا و آمریکای لاتین، ترتیبات و تدابیر جدیدی متناسب با وضع خاص پناهندگان همان مناطق اتخاذ گردید.

پدیده پناهندگی از همان ابتدا تأسیس حقوقی با مفاهیم حقوق بشری پیوند می‌خورد و در این راستا باید گفت که؛ «حقوق بشر»^۱ بعنوان مجموعه‌ای از حقوق سیاسی، مدنی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی حقوقی هستند جهان‌شمول و متعلق به تمامی ابناء بشری. به عبارت دیگر حقوق بشر، حقوقی ذاتی و غیرقابل سلب هستند که تمامی انسان‌ها به دلیل انسان بودنشان، به گونه‌ای کاملاً برابر و به دور از هرگونه تبعیض واجد آن هستند و در این رهگذر نوع قومیت، نژاد، رنگ، مذهب و عقیده قادر به ایجاد شکاف و اعمال محدودیت نبوده و تأثیری در تمتع از این حقوق بنیادین نخواهند داشت و بعبارتی این حق‌ها ریشه در قانون‌گذاری و یا اداره حکومت ندارند.^۲

بنابراین حق پناهندگی نیز به عنوان یکی از حقوق مسلم بشری در اعلامیه‌های جهانی بیان‌کننده مفاهیم حقوق بشری، همچون اعلامیه ۱۹۴۸ احصاء گردیده است.^۳

۱. Human rights

۲. سیدفاطمی، سیدمحمد قاری، مبانی توجیهی، اخلاقی حقوق بشر معاصر، مجله تحقیقات حقوقی، شماره ۳۶-۳۵، سال ۱۳۸۱.
۳. در این راستا ماده ۱۴ اعلامیه مذکور به حمایت افراد آسیب‌دیده از نابرابری‌های اجتماعی، تبعیض، ظلم و شکنجه شتافته و در جهت تضمین حقوق آنان اقدام می‌نماید و مقرر می‌کند: «هر کس حق دارد در برابر تعقیب، شکنجه و آزار پناهمگاهی جستجو کند و در کشورهای دیگر پناه اختیار کند».

پدیده پناهندگی همان‌طور که در حقوق بین‌الملل دارای گستره وسیع تاریخی و تحولات حقوقی است در اسلام نیز پذیرفته شده است و دارای جایگاه ویژه و ممتازی است به گونه‌ای که از همان ابتدای تشکیل دولت اسلامی و حتی قبل از ظهور اسلام سنت پناهندگی و حمایت از پناهنده وجود داشته است و حتی از شکل مذهبی نیز برخوردار بوده است. قبایل عرب در عین آلودگی به شرک و بسیاری از انحرافات اجتماعی و اخلاقی واجد امتیازات مهمی بوده‌اند که از آن جمله، دفاع از پناهندگان بوده است. در جزیره‌العرب، گذشته از اینکه افراد و بویژه رؤسای قبائل خود را موظف به دفاع از پناهندگان می‌دانستند، مناطق امنی نیز برای پناه گرفتن افرادی که به هر دلیلی مورد تعقیب بوده و قدرت دفاع از خود را نداشتند به رسمیت شناخته شده بود و مهمترین آنها سرزمین حرم بود که نه تنها مسجدالحرام، بلکه منطقه‌ای وسیع به مساحت چند صد کیلومتر مربع را دربرمی‌گرفت.

وجود حرم امن الهی در سرزمین حجاز شاید از عواملی بوده که اعراب را به اهمیت و حسن احترام به پناهندگان مقیدتر می‌ساخته است و سنت احترام ویژه به حرم نه تنها بعد از ظهور اسلام کاهش نیافت، بلکه از جانب مسلمانان و شخص پیامبر ﷺ و جانشینان ایشان مورد تأکید بیشتری قرار گرفت.

پس از ظهور اسلام مفهوم پناهندگی همچنان حفظ گردید و در فقه اسلامی از «پناهندگی» به صورت «استجاره و امان» یا «استجاره و تأمین» تعبیر می‌شود. «استجاره و امان یا تأمین» همان «پناهندگی خواستن» و «پناهندگی» و «امان‌دادن» است. از نظر فقهای اسلامی مبنای پناهندگی در اسلام، آیه ۶ سوره مبارکه توبه در قرآن کریم است. برطبق نص صریح این آیه هر مسلمانی مجاز است به هر غیرمسلم و حتی کافر و در زمان جنگ، در سرزمین اسلام پناه دهد: «اگر کافری نزد شما پناه گزیند از او حمایت

کنید، باشد که سخن حق را بشنود و او را ایمن سازید...». کسی که از این طریق به مسلمانان پناهنده می‌گردد «مستأمن» نامیده می‌شود.

در حقوق اسلامی، مفهوم «امان» متضمن دو نکته اساسی است: اول این که حق اعطای پناهندگی مقدس است و نمی‌توان آن را از کسی دریغ داشت و دوم این که به هیچ عنوان نمی‌توان شخص را به کشور اصلی‌اش برگرداند.^۱ بر این اساس، اسلام جزو اولین نهادهایی بوده که اصل «بازنگردان» و «عدم اخراج» پناهندگانی را که مرتکب جرائم سیاسی شده‌اند پذیرفته است.^۲

نکته اساسی راجع به مبحث پناهندگی و عبور اشخاص از قلمروی به قلمرو دیگر در حقوق بین‌الملل اسلامی مربوط به دوران معاصر است که آیا مرزبندی‌های داخلی جهان اسلام برای مسلمانان کشورهای گوناگون اسلامی احکام و آثاری را در پی دارد یا خیر؟ و به عبارت دیگر آیا مسلمان ساکن در یکی از این کشورها می‌تواند به هر کدام از کشورهای اسلامی که می‌خواهد رفت و آمد کند و در هر نقطه آنها که بخواهد ساکن شود و به اموری مد نظر خود پردازد؟

به نظر می‌رسد که مرزبندی‌های جدید تأثیری در اجرای احکام اولیه اسلام ندارد، زیرا کشورهای اسلامی اگرچه از لحاظ جغرافیایی دارای مرزها و قلمرو معینی می‌باشند، لکن از لحاظ عقیدتی همچنان مشترک و واحد هستند و امروزه با استناد به اصل ضرورت می‌توان احکام ثانویه را که در واقع نشأت گرفته از احکام اولیه است در

1 . Amaout, G.M.L 'asile dans la Tradition Arabo - Islamique , Huat Commissariat de Nations Unies pour les refugies, Geneve, 1986.

۲ . دو اصل عدم اخراج و عدم بازگرداندن از جمله اصول کلیدی در حمایت از پناهندگان هستند که به ترتیب، موضوع مواد ۳۳ و ۳۲ کنوانسیون ۱۹۵۱ در مورد وضع پناهندگان را تشکیل می‌دهند.

روابط بین دول اسلامی مجری دانست و با به رسمیت شناختن هر یک از حکومت‌های فوق، زمینه را برای اتحاد آنان در عرصه بین‌المللی فراهم ساخت.

رساله پیش رو با عنوان «جایگاه حقوق پناهندگان در اسلام و حقوق بین‌الملل» درصدد است مفهوم پناهندگی را از دیدگاه دو نظام حقوقی اسلام و بین‌الملل معاصر بررسی کند و در خلال مباحث مطروحه نظام حقوقی پناهندگان را در طی مباحث مختلفی مورد بحث و تبادل نظر قرار می‌دهد.

ضرورت و هدف پژوهش

همانطور که از مباحث پیشین برداشت می‌شود در ارتباط با جمعیت‌های پناهنده و حمایت بین‌المللی از آنان، مسائل، مشکلات و پیچیدگی‌های خاصی مطرح است که تا دهه‌های اخیر کمتر مورد توجه دولت‌ها و نهادهای ذیربط قرار گرفته است. این در حالی است که شرایط ویژه و آسیب‌پذیری این افراد ایجاب می‌کند که اهمیت بیشتری به نیازها و مسائل خاص آنها صورت پذیرد. با این حال با عنایت به توسعه روزافزون توجه جامعه بین‌المللی و محافل حقوق‌بشری به مباحث مربوط به پناهندگان در دهه‌های اخیر و نیز با در نظر گرفتن مسائل و مشکلات عدیده‌ای که جمعیت‌های پناهنده با آن مواجه‌اند، گسترش حمایت بین‌المللی از این افراد، اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کند.

با توجه به مراتب فوق هدف از پژوهش حاضر بررسی موضوعات و مباحث مطروحه راجع به پناهندگان خصوصاً در دوران معاصر هم در حقوق بین‌الملل و هم در سطح روابط جهان اسلام است، که این افراد دارای چه حقوق، تکالیف و یا احیاناً محرومیت‌هایی هستند.

سؤالات پژوهش

مهمترین سؤالاتی که در ارتباط با پناهندگان و مستأمنین در این پژوهش مطرح بوده و پاسخ به آنها موضوع این رساله می‌باشد عبارتند از:

تیین مفهوم پناهنده و عناصر اساسی آن از دیدگاه دو نظام حقوقی بین‌الملل و اسلام.

تعیین وضعیت حقوقی پناهندگان و حقوق و قواعد حمایتی راجع به پناهندگان در نظامهای مذکور.

مسأله رفت و آمد اتباع مسلمان به سایر کشورهای اسلامی با توجه به مرزبندی‌های جدید و چگونگی اجرای احکام اولیه اسلام در دارالاسلام نوین.

مفاهیم کلیدی

موارد ذیل مفاهیم کلیدی این رساله بوده و هر یک در معانی خاص خود به کار می‌روند:

پناهنده: با رعایت تعاریف موجود در اسناد و موازین بین‌المللی، پناهنده به شخصی اطلاق می‌گردد که خارج از کشور متبوع خود به سر می‌برد و از سوی کشور میزبان به وی عنوان پناهندگی اعطا گردد.

مستأمن: به فردی تعبیر شده که به دلیل نیاز، وارد قلمرو و حکومت اسلامی می‌شود و چون به او امان از تعرض داده شده است او را مستأمن می‌خوانند.

امان: نوعی قرارداد و پیمان است که شخص بیگانه با کشور اسلامی منعقد می‌کند و بر طبق آن وی اجازه ورود به دارالاسلام را پیدا می‌کند.

وضعیت حقوقی: وضعیت حقوقی به معنای جایگاه یک شخص در مجموعه مقررات داخلی و بین‌المللی می‌باشد. به عبارت دیگر وضعیت حقوقی شخص، مشخص می‌کند که وی در یک نظام حقوقی از چه حقوق و تعهداتی برخوردار است.

ساختار پژوهش

با توجه به سؤالات و فرضیاتی که برای این پژوهش منظور گردید، سازماندهی این رساله در سه بخش انجام پذیرفت. در بخش اول تحت عنوان «کلیات» به بررسی سیر تاریخی مفهوم پناهندگی و تجزیه و تحلیل مفاهیم اساسی و بنیادین پناهندگی پرداخته می‌شود. شالوده این بخش را دو فصل اصلی با مضمون سیر تاریخی پناهندگی و حمایت از پناهنده در اسلام و حقوق بین‌الملل و همچنین تعریف و تبیین مفهوم پناهنده و عناصر اساسی آن تشکیل می‌دهد.

بخش دوم این رساله به بررسی جایگاه حقوق پناهندگان از دیدگاه حقوق بین‌الملل می‌پردازد که از دو فصل تشکیل شده است که در فصل اول به وضعیت حقوقی پناهندگان در مجموعه مقررات بین‌المللی می‌پردازد و آنها را از دید اسناد جهانی و منطقه‌ای مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد و در فصل دوم از این بخش حقوق و قواعد حمایتی پناهندگان را در قالب مقررات بین‌المللی خاص پناهندگان همانند کنوانسیون ۱۹۵۱ و حمایت‌های امدادی UNHCR و سایر اسناد حقوق بشری مانند اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاقین بررسی می‌کند.

بخش سوم این رساله به بررسی جایگاه حقوق پناهندگان از دیدگاه حقوق اسلام می‌پردازد که از چهار فصل تشکیل شده است که در فصل اول به بررسی ماهیت و ادله مشروعیت پناهندگی می‌پردازد و در فصل دوم عناصر تشکیل‌دهنده پناهندگی و انواع